

ILINNIARTITSINERMI ATORTUSSAT

ROSAP AQQUALUA INNARLUUTEQARPOQ

– KILLIFFIK: NUKARLIIT AKULLILLU

KOLOFON

Saqqummersitsisoq: Tilioq 2021

Allaaserinnittoq aaqjissuisorlu: Anna Ida Hallgaard Jonsson

Nutserisoq: Tukummeq Møller-Steffens

Grafik-imik ilioraasoq: Anne Meinert

Grafisk Design: irisager.gl

Louise Pindstrup Andersen Qujanaq

IMARISAA

SIULEQUTSIINEQ

ilinniartitsinermi atortussat pillugit

5 Iisimasassat

ILINNIARTITSINERMI ATORTUSSAT

- 6 Killiffik: Nukarliit akulliillu
Suliassat: Atuffassineq oqaloqatigiinnerlu
Sammisaq: Illit uangalu assigiinngikkaluarluta
assigiissuteqarpugut

- 8 Killiffik: Nukarliit
Suliassat: Nipituumik atuarnaq titartaanerlu
Sammisaq: Immitsinnut ajunngitsumik pisassaagut
(ajornartorsiutinik aaqqiineq)
- 9 Killiffik: Akulliit
Suliassaq: Atuffassineq isumasioqatigiinnerlu
Sammisaq: Innarluuteqarneq qanoq paasisariaqarpa?
- 12 Killiffik: Akulliit
Suliassaq: Atuffassineq pisuusaartitsinerlu
Sammisaq: Immitsinnut ajunngitsumik pisassaagut
(ajornartorsiummik aaqqiiniarneq)

Ilinniartitsinermi atortussat pillugit

Naatsumik allaatiginerat

Ilinniartitsinerit nukarlernik akullernillu inuttut ineriartornermi ilinniagassanut atapput. Atuartut ilisimalissavaat innarluuteqarneq qanoq paasisariaqarnersoq inunnillu innarluutilinnik qanoq pinnittoqartarnersoq. Ilinniartitsinermi atortussani meeqqanut atuakkiaq ilinniartitsisup atuffassissutigisassaa aallaavigneqarpoq, taannattaarlu aallaavigalugu ilinniartitsisoq assigiinngitsunik suliassaqartitsinnaavoq. Taamaattumik ilinniartitsinermi atortussat atorummallugit atuagaq ataasiinnaq atorneqartassaaq. Suliassanut aallarniutigalugu atuartut inuit assigiinngitsorpasuumnerat pillugu oqaloqatigineqassapput. Aamma ilinniartitsinermi atortut iluaqutigalugit assigiinngissutit ataqqinnilluni akaarinnillunilu oqaloqatigiissutigineqarsinnaapput. Atuagaq Kalaallit Nunaanni innuttaasunik innarluutilinnik paquminartutut isiginnikkunnaarsitsiniaanermut tusaamanerlugaajunnaarsitsiniaanermullu tunngatillugu inuiaqatigiinni ineriartortitsinisamat tapersiissutissatut naatsorsuussaavoq.

Siunertaq

Atuartut innarluuteqarneq pillugu ilisimasaqarnerulissapput. Taamaalillutik inuiaqatigiinni assigiinngisitaartoqarneranik aammattaaq inunnik tamanik ataqqinninnissap ataqqinnittumillu pinnittarnissap pingaaruteqassusianik paasinnilluernerussapput. Atuartut ilinniartitsineq aqutigalugu ataqqinnittumik periaaserissumillu inunnik innarluutilinnik oqaloqateqarneq taakkulu pillugit oqalunneq ilinniassavaat.

Periaaseq

Ilinniartitsissutissani pingaartinneqarpoq misileraanikkut, nammeneq peqataanikkut, oqaloqatigiinnikkut sunnerfigeqatigiinnikkullu ilinniarnissaq. Atuartut inunnik imminnit allaanerusunik oqaloqateqarneq sungiusassavaat oqaloqatigiinnikkut, pisuusaartitsinikkut titartaanikkullu. Ilinniartitsinermi atortussat atuartut paaseqatigiissinnaassusiannut inunnillu allanik pinneriaatsimik akisussaaseqarsinnaassusiannut sungiusaataassapput. Sungiusarnerit inunnut allanut attaveqallaqqinnerulissutaassapput akaarinninnerulissutaassallutillu, aammattaaq misigissutsinik eqqartuillaqqinnerulissutaassapput tusarnaallaqqinnerulissutaassallutillu.

Suliassat ukuussapput:

- Isumasioqatigiinnerit
- Titartaaneq
- Pisuusaartitsinerit
- Oqaloqatigiinnerit

Atuagaq pillugu

Rosa aqqaneq-marlunnik ukioqarpoq Nunattalu avannaani najugaqarluni. Rosap anaanani, ataatanani aqqalus-sanilu Ivik arfineq-pingasunik ukiulik najugaqatigai. Iviq niuata illua ajoquteqarpoq. Tassa innarluuteqarpoq orlusaqattaartarlunilu. Ullut ilaanni Rosap kammaasa Ivik orlusoq illaatigaat, Rosalu kanngusulerpoq.

Meeqqanut atuakkiaq 'Rosap aqqalua innarluuteqarpoq' innarluuteqarnermik akaarinninnermillu eqqartuinnermut aallarniutissatut naatsorsuussaavoq. Atuakkami sammineqartoq tassaavoq kikkut tamarmik sumilluunniit innarluuteqaraluaangamik inuppalaarfigineqarnissamik kisaateqartarnerat; tassa tamatta asaneqarusuppugut ki-naassuserpullu pillugu akuerineqarusulluta. Inersimasoq (atuakkami ilinniartitsisuusoq) qinngasaarinnermik unitsisinissamat akisussaasuvoq, taassumalu periaasia ataatsimoortutut misiginerutitsinissamat inuullu naligineqartutut naleqquttumillu pineqarnissamat pisinnaatitaaffeqarneranik malunnartitsinissamat aalajangiisuvoq.

Sullinniakkat

Meeqqat 2., 3., 4. klassemi atuartut. (Aamma ilinniartitsisutit 1. klassenut 5. klassenullu atorneqarsinnaapput).

SIVISUSSUSISSAQ

Nal. ak. atuartitsiviusut 1-2, ataaseq minutsinik 45-nik sivisussusilik

Ilinniartitsissutissani suliassat siunnersuutaapput. Apequtit suliassallu iserfigilluaraanni sivisunerusinnaapput. Aamma suliassat qanoq piffissaqartiginermut naleqqusarneqarsinnaapput. Ilaat naleqqussorinngisat ilanngutinngiinnarsinnaapput, atuagarluunniit piffissaqarfiginerujumagaanni ilinniartitsissutissani suliassat katiterneqarsinnaapput.

MALUGIUK. Atuaqatigiinni innarluutilinnik atuartoqarpat taakku piareersarneqarsinnaapput oqaluttuullugit assigiinngissutit pinnagit assigiissutit tamattalu immitsinnut ajunngitsumik pisarnissarput ilinniartitsinermi sammineqarnerussasut.

Paasisaqarnerugit:

<https://tilioq.gl/>

<https://www.niik.gl/>

Danskit nittartagaat:

<https://socialstyrelsen.dk/handicap>

<https://handicap.dk/>

Ilisimasassat

Matumani innarluutit pillugit Kalaallillu Nunaanni innarluuteqarneq pillugu atuarsinnaavutit. Ataatingaani linkeqarpoq innarluuteqarneq pillugu paasisaqarneruffigisinaasannik.

Innarluuteqarnerup isumasiornera:

”Innarluuteqarneq tassaavoq sivisuumik timikkut, tarnikkut, aalasinnaassutsikkut silassorissutsikkulluunniit piginnaanikillineq allat naligalugit peqataanissamik akornusiumik.”

Innarluutit takussaasuusarlutillu takussaangitsuusarput, uanilu innarluutit ilisimaneqarnerpaat ilaat allassimapput.

Takussaasut

- Nukillaarneq (cerebral parese) • Avatit ilaannik amigaa-teqarneq • Downs syndrom (nikingasunik kromosomeqarneq) • Nikingasunik kromoseqarnermit innarluutit allat
- Nukeerukkiartorneq • Allisiitsunngoriartorneq • Siggumi/qilaami qupineqarneq • Inunnguutsimik iloqiaaneq (assersuutigalugu talikkut) • Ineriartornikkut innarluuteqarneq (ineriartornikkut amigarneq) • Isiginiarnermi innarluuteqarneq

Takussaangitsut

- Attaveqarsinnaassutsikkut akornuteqarneq • ADHD • Tourettes syndrom • Annilaanganeq/isumatsassimangaarneq • Ilikkarniarnikkut ajornartorsiuteqarneq • Tarnikkut innarluuteqarneq • Tusilarneq • Kingusissuuneq (assersuutigalugu inorluni inunngorsimaneq) • OCD (erloqisitsisunik eqqarsaateqarneq) • Dysleksi (naqinnernik ilisarsisinnaannginneq) • Oqalunniarnikkut ajornartorsiuteqarneq

Anigorsinnaanngisanik nappaateqarneq innarluuteqarlernermik kinguneqarsinnaasut: • Børnegigt (anigorsinnaanngisamik naggussatigit ninngattooqqaneq) • Noqartarneq • Sklerose (sianiutit qajannarsiartornerat)

Kalaallit Nunaanni innarluuteqarneq

Inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni najugallit qasserpianersut innuttaasulluunniit sunik innarluuteqarnerisut ilisimaneqanngilaq. Eqqoriarneqarsimavorli nunarsuarmi innuttaasut 15%-ii innarluuteqartut, maanilu Nunatsinni kisitsit allaanerusorinissaannut pissutissaqanngilagut. Tassa imaappoq, Sisimiuni 5.500-nik innuttaasulimmi innuttaasut 800-nit amerlanerusut innarluuteqarput. Nuuk assersuutigissagaanni inuit 2700-t missaanniittut innarluuteqassagaluarput, nunaqarfimmilu Kangerlussuurtut atsigisumi inuit innarluutillit 75-it missaanniissagaluarput.

Innarluuteqarnerup malittai

Tilioq innarluuteqarnerup malittarisartagaani assigiingitsunik saqqummiisimavoq. Ajoraluartumik taakkua ilaat kingunipiluusarput. **Tarnikkut takussaannigsumik innarluuteqarnermik** (ass. ADHD-qarnermik attaveqarsinnaassutsikkulluunniit akornuteqarnermik) **misissuivigineqarneq** sivisoorujussuusinnaavoq. Tamatuma kinguneranik meeqqat inuusuttullu misissuivigineqarnissaminut utaqqisut pisariaqartumik ikiorneqaratillu tapersorneqarneq ajorput taakkua angajoqqaavisa, ilinniartisisuisa allallu nalusaramikku qanoq tapersersussanerlugit. Assersuutigalugu ADHD-ertoq aallussinissamik sapernartitsisinnaavoq qarasa takusaanik tusagaanillu suliarinnilluni ingerlarsortarmat. Qarasa ingerlarsuinnavittarpoq, taamaattumillu suliariniakkamik samminiakkamilluunniit aallussinissaq sapernartarpoq. Taamaattumik meeqqat ADHD-ertut atuarfimmil naalanngitsutut isigineqarsinnaapput meeqqatut allatulli uninngasinnaanatillu aallussisinnaannginnamik. Tassa meeqqat ilaat aqussinnaanngisaminut tunngatillugu naveerneqartarnerat kingunipiluvoq inersimasortaasa nalugamikku innarluuteqartut imaluunniit nalugamikku meeqqamik qanoq ikiuillutillu tapersersuissanerlutik.

Naqinnernik ilisarsisinnaannginnertaaq innarluutaa-voq takussaangitsoq

Naqinnernik ilisarsisinnaanngikkaanni atuarneq sapernartarpoq, ataqatigiissumik oqaluttut oqaasiinik immikkoortitsinissaq sapernartarmat – taamattaarlun aamma nipit ataasiakkaat ataatsimoortillugit taagornissaat sapernartarmat. Naqinnernik ilisarsisinnaannginneq silassorissuserlu imminnut atassuteqanngillat. Taamaattumik naqinnernik ilisarsisinnaanngitsut allanit sianiinnerunngillat, atuarnermilli ilinniarnissamat ikiorneqarnerusariaqarput. Ilaattaaq qarasaasiamik tabletimilluunniit atuffassisorisassaminik iluaquteqarnissamik pisariaqartitsisarput. Tilioq meeqqanik, inuusuttunik inersimasunillu naqinnernik ilisarsisinnaanngitsunik arlalinnik oqaloqateqarsimavoq. Taakku oqaluttuarput ilinniarnissamat sianiippallaarnerarneqartarlutik poqiippallaarnerarneqartarlutillu. Taamatut misigisaqartarnerat inuuneranni ilinriagaqarnerannilu sivisuumik kingunipiloqarsinnaavoq.

Ilisimatuutut misissuinerit erserpoq kalaallit meerartaasa ilarpassui siutikkut maqisoorsimagamik **tusilartuusut**. Tusilarneq meeqqap ilikkarniarnermini aallussaqaarniarnerminilu akornutigisinnaavaa, angajoqqaat, perorsaasut ilinniartitsisullu oqaasii tusaasinnaannginnamigit.

Innarluutit assigiingitsorpassuupput. Innarluutit pillugit innarluuteqarnerullu qanoq paasisariagaarnera pillugu atuarnerusinnaavutit [linkit matuma](#) [tungaaniittut iserfiginerisigut.](#)

Killiffik: Nukarliit akulliillu

Suliassat: Atuffassineq oqaloqatigiinnerlu

Sammisaq: Illit uangalu assigiinngikkaluarluta assigiissuteqarpugut

Ilinniagassat

Nukarliit – inuttut ineriartorneq

Inuttut ineriartornermi – ilaqutariit: Atuartoq ilaqutariinnik kulturit assigiinngitsut akornanni kulturillu ataatsip iluani assigiinngitsorpasuarunik aqqissue-riaaseqarnera pillugu ilisimannippoq.

Suleqatigiinnermi attaveqatigiinnermilu: Atuartoq allat misigissusiinik iliuusiinillu paasinnissinnaavoq, aamma inuit pissutsinik paasinnittaasiisa assigiinngitsuuneranik paasinnissinnaavoq.

Akulliit – inuttut ineriartorneq

Tarnikkut timikkullu innarluuteqarnermi: Atuartoq tarnikkut timikkullu innarluutit pillugit nalinginnaasunik illoqarfimminnilu tarnikkut timikkulluunniit innarluutinnut qanoq pissusilersortoqartarnera pillugu ilisimsaqarpoq.

Naatsumik allaatiginnineq

Suliassami matumani atuagaq pineqartoq innarluutip suuneranik, innarluuteqarnerup qanoq paasisariaqarneranik, inunnik innarluutilinnik qanoq pinnittarnissamik ilaqutariillu ilaanni ataatsimik arlalinnilluunniit innarluuteqartoqartarneranik eqqartuinissamut aallaavittut atorineqassaaq. Nalunaquttap-akunnerani atuartitsiviusumi matumani atuagaq taanna atuffassutiginineqassaaq.

Klassit qaffasissusiat

1.- 5. klasse

Sivisussusissaq

Nal. ak. atuartitsiviusoq ataaseq 45min.

Atortorisassat

Atuagaq 'Rosap aqqalua innarluuteqarpoq' + apeqqa oqaloqatigiissutissat matuma ataatunganiittut.

Suliassaq

Atuagaq atuaqatigiinnut atuffassutiginineqassaaq. Apeqqutit siulliit atuakkamut tunngapput meeqqanillu oqaloqateqarnermut aallarniutaassallutik. Apeqqutit tullii innarluutit suunerat pillugu atuaqatigiit oqaloqatiginissaannut atorineqassapput. Takussaasunik takussaangitsunillu innarluuteqarnera eqqartorlugu. Ilaqutariit ilaanni anaana, ataata, qatanngut, anga atsaluunniit innarluuteqartoq. Inuillu innarluutillit nammineq pineqarusuttarnitsit pisassagivut. Apeqqutit siunnersuutaapput. Apeqqutit atuartitannut tulluarnerusoritit toqqakkit. Atuffassisoqartillugu natemi akitserlusi illoqqasunngorsinnaavusi. Tamanna atuartut atuffassutiginineqartunik tusarnaarnissamut iluaqutigisinnavaat.

Atuakkamut 'Rosap aqqalua innarluuteqarpoq'-mut tunngatillugu apeqqutit

- Rosap ilaqutai kikkuppat? Kina innarluuteqartuua?
- Qanoq ililluta paasivarpus Rosap aqqalua Ivik innarluuteqartoq? Innarluutaa takussaava?
- Ivik orlummat Rosa qanoq misigiva? Sooq kamalarpa? (qupp. 8)
- Ivik orlulluni illaatigineqarami qanoq misigisoraasiuk? Ilissi assingusumik misigisaqartuugussi qanoq misigissagaluarpisi? (qupp. 8)
- Ataasingornikkut Rosa atuariatoqqimmat immikkut sammisaqarput. Suna immikkut sammisassaaraat? (qupp. 10-11)
- Innarluutit suut atuakkami ilinniartitsisup meeqqallu oqaloqatigiissutigaa? (qupp. 10-15)

Innarluuteqarneq pillugu apeqqutit pingaarnerit

- Innarluutilimmik ilisarimasaaqarpit? Sumik innarluuteqarpa?
- Innarluutilimmik naapitaqarlutilluunniit takusaqarnikuuit – aqqusinermi pisutsillutit imaluunniit kaffisortitsisuniikkavit? Inuk taanna takugakku qanoq pivit? Innarluutilimmik naapitaqaraanni qanoq pisusilersornissaq pitsaanerpaassava?
- Inuk innarluutilik ersigisariaqarpa?
- Innarluuteqaraanni qanoq isikkoqartoqarsinnaava? Innarluutigineqartut tamarmik takuneqarsinnaappat?
- Sooq inuit ilaat innarluuteqalertarpat?
- Innarluuteqaraanni qanoq ikiortariaasoqartarpa? Ilaatigut makkununga tunngatillugu: misigissutsinik naleqqussaannermut, timimut eqqiluisaarnermullu, ikorfartorteqarnissamut, aalajangiinissamut, inunut allanut attaveqarnissamut, pisariaqartitanik misigissutsinillu oqaasertalinissamut, takorluukkanik piviusunnngortitsinissamut, innarligassaanginnermik sanngiiffinnillu illersuinissamut il.il.
- Oqalussinnaanngitsunik qanoq oqaloqateqartoqartarpa? Ussersornikkut, malugiinnarluni paasisaarnikkut, takussutissaqqatigut, timikkut takutitsinikut il.il.
- Tappiitsoq qanoq 'takusaqarsinnaava'?
- Tusilartooq qanoq 'tusaasinnaava'?
- Innarluuteqarneq qanoq misiginartarpa? Illit qanoq misigivit?
- Innarluutilimmik ikinnguteqartoqarsinnaava? Ikinngutaalluutoq qanoq ittua?
- Innarluutillip isikkua quianartorujussuppat illaruaatigissallugu ajunngila? Illit illaatigineqarnissat nuannarisarpiuk?
- Innarluuteqarneq peqqusiileqinarluniluunniit kanngunarpa?
- Innarluuteqaraanni ikiuutit suut atorneqartariaqarsinnaappat?
- Innarluuteqarluni suut nuannisaarnartarpat?
- Inuk sorleq pingaaruteqarnerua: inuk innarluuteqanngitsoq imaluunniit inuk innarluutilik?

Killiffik: Nukarliit

Suliassat: Nipituumik atuarneq titartaanerlu

Emne: Vi skal behandle hinanden godt (konfliktløsning)

Ilinniagassaq – inuttut ineriartorneq

I Personlig udvikling, samarbejde og kommunikation: Eleven kan forholde sig til andres følelser og handlinger og vise forståelse for, at mennesker oplever situationer forskelligt.

Naatsumik allaatiginera

Suliassami matumani pissusilersornitsigut immitsinnut qanoq sunnertarnitsinnik eqqartuinissamut atuagaq aallaaviussaaq. Ilinniagassami matumani atuagaq atuffassissutigineqassaaq atuartullu atuakkami oqaluttuaq aallaavigalugu pisunik aliatsaffiunngitsunik titartaasapput.

Klassetrin

2.-3. klasse

Sivissusissaaq

Nal. ak. atuartitsiviusoq ataaseq minutsinik 45-nik sivissusilik.

Atortorisassat

Atuagaq 'Rosap aqqalua innarluteqarpoq', pappiaqqat titartaaffissat aqerluusallu titartaassutissat (atuartut namminneq aqerluusaasiviminniittuuteqanngippata).

Suliassat

Suliassami matumani atuagaq aallaavigalugu pissusilersornitsigut immitsinnut qanoq sunnertarnersugut oqaloqatigiissutigineqassaaq. Ilinniagassami matumani atuagaq atuffassissutigineqassaaq atuartullu titartagassaaqassallutik. Atuffassisoqartillugu natermi akitserlusi illoqqasunngorsinnaavusi. Tamanna atuartut atuffassissutigineqartunik tusarnaarnissamut iluaqutiginnaavaat.

Atuffassineq:

Siullermik atuagaq atuaqatigiinnut atuffassissutigineqassaaq. Piffissaqarpallaanngikkaanni atuakkami quppernerit 1-imiit 9-mut killiinnarluni atuarneqarsinnaapput. Quppernerup 9-p naanerani Ivik orluvoq, Rosallu atuaqataasa Aviajap Nuunullu illaatigaat.

Atuakkami Rosa kamalerpoq aliatsallunilu atuaqatimi aqqalussani Ivik apummi orlusooq illaatigimmassuk. Aamma Ivik illaatigineqarami aliatsappoq.

Ivik orlummat susoqarnersoq atuartullu oqaloqatigiissutigisiuk. Rosa qanoq misigisoraat, qanorlu eqqarsarsoraat? Ivik qanoq misigisoraat, aamma qanoq eqqarsarsoraat? Aamma sooq Aviajap Nuunullu Ivik illaatigaat? Atuartut ilaat tamatumunnga assingusumik misigisaqarsimappat – taamatullu pisoqarmat qanoq eqqarsarlutillu misigippat?

Oqaloqatigiinnersi naggaserlugu aperigit allat orlugaa ngata allaanerugaangataluunniit illaatiginissaat ajunnginnersoq.

Titartaaneq

Atuartut marlukkuutaartikkat. Titartagaq quppernemi 8-miittoq 9-miittorlu atuartunut takutiguk. Maanna atuartut takorluussavaat Ivik orloreemat aliatsattoqanngitsoq. Rosa, Ivik, Aviaja Nuunulu atuakkami pisunit allaanerusumik qanoq **eqqarsarlutillu misigalutilu iliussappat?** Atuartut marlukkuutaarlutik pisunik tamarmik nuannaarfiannik aliatsaffiginngisaannillu titartaassapput.

Naggasiutigalugu atuartut titartakkaminnik atuaqatiminnut takutisisikkat nassuiaasikkillu Ivik orloreemat tamarmik nuannaarniassammata qanoq iliortitsisimnerminnik.

Killiffik: Akulliit

Suliassaq: Atuffassineq isumasioqatigiinnerlu

Sammisaq: Innarluuteqarneq qanoq paasisariaqarpa?

Ilinniagassaq – inuttut ineriartorneq

Tarnikkut timikkullu innarluuteqarnermi: Atuartoq tarnikkut timikkullu innarluutit pillugit nalinginnaasunik illoqarfimminnilu tarnikkut timikkulluunniit innarluutilinnut qanoq pissusilersortoqartarnera pillugu ilisimasaqarpoq.

Suleqatigiinnermi attaveqatigiinnermilu: Atuartoq allat ajornartorsiutigiligaannik namminerlu ajornartorsiutigilikkaminnik aqqeeriaatsinik atuisarpoq, ilaatigut tunuarsimaanginnermigut.

Naatsumik allaatiginera

Suliassami matumani atuagaq pineqartoq innarluutit suunerannik, innarluuteqarnerup qanoq paasisariaqarneranik inunnillu innarluutilinnik qanoq pinnittarnissamik eqqartuinissamut aallaavittut atorneqassaaq. Nalunaquttap-akunnerani atuartitsiviusumi matumani atuagaq taanna atuffassissutigineqassaaq atuartullu isumasioqatigiinnermik suliaqartinneqassapput namminneq misigisaminnik eqqartuisinniarlugit.

Klassip qaffasissusia

4.-5. klasse

Sivissusissaq

Nal. ak. atuartitsiviusoq ataaseq minutsinik 45-nik sivissusisilik

Atortorisassat

Atuagaq 'Rosap aqqalua innarluuteqarpoq'. Isumasioqatigiinnermi pappiaqqat tallimat atorneqassapput: ataaseq aappimik allannertalik, ataaseq naaggamik, pingasullu tamarmik immikkut a-mik, b-mik c-millu allannertallit.

Suliassaq

Suliassami matumani atuagaq aallaavigalugu innarluutit suunerannik, innarluuteqarnerup qanoq paasisariaqarneranik, ass. takussaasunik takussaangitsunillu innarluuteqarneranik, oqaloqatigiissutiginnittoqassaaq.

Atuffassineq

Siullermik atuagaq atuaqatigiinnut atuffassissutigineqassaaq. Piffissaqarpallaanngikkaanni quppernerit 10-miit 15-imut atuffassissutigineqaannarsinnaapput. Quppernemi taakkunani ilinniartitsisup atuartullu innarluuteqarnerup qanoq paasisariaqarnera oqaloqatigiissutigaat.

Atuakkami atuaqatigiit assigiinngitsunik innarluuteqararnera oqaloqatigiissutigaat. Atuartut oqaloqatigikit innarluutit suunerat innarluuteqarnerullu qanoq paasisariaqarnera pillugit. Ilisimasassani innarluuteqarnerup isumasiornera takusinnaavat.

Atuartut ima aperikkat: Innarluutit atuakkami eqqaaneqartut suuppat? Innarluutigineqartut assigiinngitsut allattarfissuarmut allattukkit. Takussaasunik takussaangitsunillu innarluuteqartoqartarnera sammiuk.

Isumasioqatigiinneq

Isumasioqatigeeriaasissat marluupput. Siulleq takorluuineq atorlugu, aappaallu apeqqutit aappimik naagamilu akisassat atorlugit. Isumasioqatigiinnernut siunertaavoq innarluuteqarnerup kanngunanginneranik eqqumiinnginneranillu eqqartuinissaq. Innarluuteqaraanni imaaginnarpoq ilaannikkut ikiorneqarnerulaarissamik pisariaqartitsisoqartartoq. Tamattalu sapinngikkaangatta ikioqatigiittartussaavugut.

Takorluukkat:

Isumasioqatigiinnerit immikkoortuisa siullianni takorluugassanik atuaasoqassaaq. Matumani atuartut pisumi aalajangersimasumi illit atuffassissutigisanni qanoq iliussanerlutik aalajangissapput. Takorluukkanut/pisunut tamanut 2-3-nik iliussisaqarpoq. Atuartut iliussisatut pitsaaneruserisaminnik toqqaassapput.

Inimi atuartitsivimmi sumiiffinni pingasuni pappiaqqanik a-mik, b-mik c-millu allannertalinnik ilisisoqassaaq.

Atuartut qinnuigikkitt nikueqqullugit. Takorluugaq kingornalu iliussissat nipituumik atuakkit. Atuartut qinnuigikkitt pappiaqqap a-mik, b-mik c-milluunniit allannertallip – takorluukkami illit atuakkanni peqataasuugunik iliussissamittut toqqaakkamik – nalaanut peqqullugit. Atuartoq iliussissamik a-mik toqqaaguni pappiaqqap a-p nalaanut pissaaq, il.il.

Atuartut nikorfatillugit aperikkitt: Sooq nikorfaffissi nalaani nikorfaniarlusi aalajangerpisi? Ajornanginnerummat? Iliussissat eqqornerpaartarimmassuk? Takorluukkami inuttut pingaarnersaasuugunik ikinngutimik qanoq iliornissaat kissaatigisimassagaluurpaat?

Apeqqutinut tamanut saniatigut paasissutissaqarpoq takorluukkap innarluuteqarnermut qanoq attuumasuteqarneranut nassuaataasinnaasunik.

Takorluugaq 1: Ikinngutit Angut pillugu kaffisoriartoq-qusisoqarmat pulaarputit. Angut inuuisiornermini allagarsimavoq, naqinnernilli ilisarsisinnaannginnami allagarsiani nammineq atuarsinnaanngilaa. Takusin-naavat Angut aliatsalersoq kikkut tamarmik isigimmani. Illit qanoq iliussavit?

- Angut ikiorlugu allagarsiaa nipituumik atuassavara.
- Angut illaatigilaarpara, aamma allat illakusupput.
- Anartarfiliassaanga Angutip allagarsiaminik nammineq atuaasinnaannginnera kanngunarmat.

Bonusinfo: Inuup naqinnernik ilisarsisinnaannginnera innarluutaavoq atuarnissamik ajornakusuulersitsisartoq. Imaanngilarli inuk sianiitsuusoq aallussiuminaatsitsisartorluunniit. Naqinnernik ilisarsisinnaanngikkaanni atuffarissisoqarsinnaavoq naleqquttumik ikiorneqarlunilu tapersorsorneqaraanni.

Saniatigut paasissutissat: Inuup naqinnernik ilisarsisinnaannginnera innarluutaavoq atuarnissamik ajornakusuulersitsisartoq. Imaanngilarli inuk sianiitsuusoq aallussiuminaatsitsisartorluunniit. Naqinnernik ilisarsisinnaanngikkaanni atuffarissisoqarsinnaavoq naleqquttumik ikiorneqarlunilu tapersorsorneqaraanni.

- Alarlugu pisiniarfimmitt isissaanga
- Aperissavara arlaatigut ikiorsinnaanerlugu

Saniatigut paasissutissat: Pisiniar^{ITL} lullu ilarpassui inunnit kaassuartakkanik atuisunit iserfigineqarsinnaanngillat. Taamaattumik inuit issiavinnik kaassuurtakkanik atuisut ikinngutimik ilaqtut milluunniit ilaanut pulaarsinnaaneq ajorput, pulaarniagaat iserfigisinnaanngisaanni najugaqaraangata. Taamaattumittaaq namminneq pisiniarsinnaajuannanngillat pisiniarfinnut isersinnaaneq ajoramik.

Takorluugaq 3: Illit kammalaatitillu tamassi arsaap-pusi. Ikinngutit Paninnguaq sakallugu orlutittoorpat. Paninnguaq kamaammerujussuariaaarpoq orlutitillu-tillu ajallutit kusananngitsunillu taagorlutit. Qanoq ilius-savit:

- a) Nikuillunga akillugu ajassavara
– ajattarneqarusunngilanga!
- b) Nikuillunga allamukassaanga Paninnguarlu
OQALUUTEQQINNAGU. Taama ittumik ikinngu-teqarnianngilanga!
- c) Nikuillunga oqarfigissavara orlugama annerlunga
arsarneralu nangeqqillugu. Arsareerutta Panin-
nguaq aperiartussavara sooq taama kamatsigi-
nersoq.

Saniatigut paasisutissat: Inuutit ilaat, ilaatigut ADHD, takussaangillat. ADHD qaratsamut sunniute-qartarpoq, tamatumingalu innarluuteqaraanni kama-leriasaartoqarsinnaavoq pisunilluunniit oqimaagin-nilluniluunniit aqutsiuminaatsitsisoqarsinnaalluni.

Apeqqutit aappimik naaggamillu akisassat

Isumasioqatigiinnerup immikkoortuisa aappaanni aap-pimik naaggamilluunniit akisassanik apeqquteqarto-qassaaq. Apeqqutit taakku atuartunut taakkualu ulluin-narni inuunerannut misigisartagaannullu tunnganerup-put.

Atuartut nikorfaannassapput. Pappiaqqamik aappimik allannertalimmik inip illuatungaanut ilisigut illuatungaa-nilu pappiaqqamik naaggamik allannertalimik ilisillutit.

Atuartut illit apeqqutinut akuersinertik naaggaarner-tilluunniit apeqqutaatillugu inimi akileriillutik inissis-sapput.

Apeqqut 1

– Innarluutilimmik nalunngisaqarpit?

Apeqqut 1 apeqqutigereerukku aperigut atuartut ilaasa oqaluttuarerusunneraat kina innarluutilik nalunngisari-nerlugu sumillu innarluuteqarnersoq.

Apeqqut 2

– Innarluutilimmik ilaqutaqarpit?

Apeqqut 2 apeqqutigereerukku aperigut atuartut ilaasa oqaluttuarerusunneraat kina innarluutilik ilaqutariner-lugu sumillu innarluuteqarnersoq.

Apeqqut 3

– Innarluutilimmik naapitaqarnikuuit nalullugulu qanoq oqassanerlutit imaluunniit qanoq iliussanerlutit? *Itisili-sinnaavutit imaassinnaasoq atuartup inuk aqqusinikkut pisutsilluni kaffisortitsisuniinnerminiluunniit takusima-gaa. Nalornisimappat sumut isigissanerlutik imaluunniit taanna qanoq oqaluutissanerlugu?*

Atuartut pappiaqqanut aappimik naaggamillu allanner-tallit nalaannut inissereerpata, taakkua ilaat misigisa-minnik oqaluttuarkit. Ima aperisinnaavutit: Misigisaat sumi piva? Qanoq misigippat? Suna sapernarpa? Aam-ma aperikkut kaffisoriarnerminni namminneq qanoq pineqarusunnersut. Inuit innarluutillit allatut misigissa-soraat?

Naggasiutigalugu tamatta misigissuseqarnerput ajun-gitsumillu pineqarusuttarnerput pillugit atuartut oqa-loqatigikkut. Soorlu atuakkami taamaaliortut. Taamaat-tumik innarluutillit namminneq aqqusinikkut pisutsillu-tik kaffisoriarfimminniluunniit pineqarusuttarnermis-sulli pisassavaat.

Killiffik: Akulliit

Suliassaq: Atuffassineq pisuusaartitsinerlu

Sammisaq: Immitsinnut ajunngitsumik pisassaagut (ajornartorsiummik aaqqiiniarneq)

Ilinniagassaq – inuttut ineriartorneq, suleqatigiinneq attaveqatigiinnerlu

Suleqatigiinnermi attaveqatigiinnermilu 4) allat ajornartorsiutigiligaannik namminerlu ajornartorsiutigilikkanik aaqqeeraatsinik atuineq, ilaatigut tunuarsimaannginikkut. 5) suleqatigiinni ikinnerni amerlanernilu suleqataasinnaaneq namminerlu isummersinnaaneq pingaartitaqarsinnaanerlu, allattaarlu isumaannik pingaarti-taannillu akuerinnissinnaaneq.

Naatsumik allaatiginera

Suliassami matumani atuagaq aallaavigalugu pissusilersornitsigut immitsinnut qanoq sunnertarnersugut oqaloqatigiissutigineqassaaq. Ilinniagassami matumani atuagaq atuffassissutigineqassaaq atuartullu pisuusaartitsinikkut lviup, Rosap, Aviajap Nuunullu ajornartorsiutaannik aaqqiiniartinneqassallutik.

Klassip qaffasissusia

4.-5. klasse

Sivisussusissaq

Nal. ak. atuartitsiviusut marluk minutsinik 45-nik sivisussusillit.

Atortorisassat

Atuagaq 'Rosap aqqalua innarluuteqarpoq'

Aktivitet

Atuffassineq

Siullermik atuagaq atuaqatigiinnut atuffassissutigineqassaaq. Piffissaqarpallaanngikkaanni atuakkami quppernerit 1-imiit 9-mut killiinnarluni atuarneqarsinnaapput. Quppernerup 9-p naanerani lviik orluvoq, Rosallu atuaqataasa Aviajap Nuunullu illaatigaat.

Atuakkami Rosa kamalerpoq aliatsallunilu atuaqatimi aqqalussani lviik apummi orlusooq illaatigimmasuk. Aamma lviik illaatigineqarami aliatsappoq.

Pisuusaartitsineq

Kikkut tamarmik affarmik iloqqasunngorlutik nikorfalutilluunniit issianissamut inissaqarnissaat isumagiuk iloqqasup qeqqani issiasoqarsinnaaniassamat.

Atuartut sisamat ukununga inuttaanissamut toqqarneqassapput: lviik, Rosa, Aviaja aamma Nuunu. Maanna atuartut sisamat atuakkami lviup Rosallu aggermata lviup orlunera pisuusaartissavaat. Iloqqasup qeqqani pisuusaartitsissapput. Atuartut atuaqatimik saavanni pisuusaartitsererunik iloqqasup qeqqaniiginnassapput. Issiavimmu natermulluunniit ingissinnaapput.

Maanna atuartut oqaloqatigikkut lviik orlummat qanoq pisoqarnera pillugu. Rosa qanoq misigisoraat? Qanoq eqqarsarsoraat? lviik qanoq misigisoraat? Qanoq eqqarsarsoraat? Sooq Aviajap Nuunullu lviik illaatigaat? Pisuusaartitsisunik isiginnaartut apersorneqaaqassapput. Kingorna pisuusaartitsisut sisamat apersorneqassapput. Oqaasissaqarpat? Taakkuusuusaaramik qanoq misigippat?

Atuartut ilaat tamatumunnga eqqaanartumik misigisarsimappat – taamatullu pisoqarmat qanoq eqqarsarlutillu misigippat?

Aperikkut orlusunik allaanerusunilluunniit illaatiginninneq ajunnginnersoq.

Maanna ajornartorsiut pisuusaartitsinikkut aaqqiiniarneqassaaq. Atuartut takorluueqqukkit lviik orlummat aliatsattoqanngitsoq. Rosa, lviik, Aviaja Nuunulu atuakkami pisunit allaanerusumik qanoq **eqqarsarlutillu misigalutillu iliussappat?** Tamarmik nuannaarfigisaannik aliatsaffiginngisaannillu qanoq pisoqarsinnaava?

Aperigit Rosap, Iviup, Aviajap Nuunullu allatut iliorsinnaasimanagerat pillugu isumassarsiassaartoqarnersoq. Atuartut arlaat isumassarsiassaarpat, isumassarsiallip atuartut sulii iloqqasup qeqqaniittut arlaat paarlassavaa. Isumassarsialik pisunik allannguiumalluni sorleq paarlassanerlugu nammineq aalajangissaaq. Taava pisuusaartitseqqissapput iliuusissallu allat atussallugit. Atuartut Rosatut, Ivittut, Aviajatut Nuunutullu isiginnaartitsisut aperikkitt maanna qanoq misigalutillu eqqarsarnersut.

Allanik pitsaasunik isumassarsiassaartoqarpat qulaanisut ilioqqittoqassaaq. Isumassarsiat tullerriaarsigit. Isumassarsiassaaruttoqarpat uniinnassaasi.

Atuartitsinerit naggaserlugu oqaluuseriuk tamatta nammineq pineqarusunnitsitulli immitsinnut pisassasugut. Aamma qianartumik pisoriaaseqartoqaraluarpat allaanerulaartoqaraluarpuunniit.

